

**ЦИВІЛІСТИКА, ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО
ТА ГОСПОДАРСЬКИЙ ПРОЦЕС**

БЕЛКОВА С. О.,
старший викладач та здобувач
кафедри цивільно-правових дисциплін,
радник юстиції
(Національна академія
прокуратури України)

УДК 347.95

**ПІДСТАВИ ПРЕДСТАВНИЦТВА ПРОКУРОРОМ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ
У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

Розглянуто представницьку діяльність прокурора на стадії виконання судових рішень. Визначена роль прокурора як учасника виконавчого провадження, окреслено проблемні питання і запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: державний виконавець, прокурор у виконавчому провадженні, функція представництва інтересів громадянина або держави в суді, учасник виконавчого провадження.

Рассмотрена представительская деятельность прокурора на стадии исполнения судебных решений. Определена роль прокурора как участника исполнительного производства, выделены проблемные вопросы и предложены пути их решения.

Ключевые слова: государственный исполнитель, прокурор в исполнительном производстве, функция представительства интересов гражданина или государства в суде, участник исполнительного производства.

We examined the representational activities prosecution at the stage of execution. The role of the prosecutor as a member of the executive proceedings is marked and we outlined the problematic questions and proposed solutions.

Key words: attorney at the execution, public prosecutor in executive proceeding, function of representation of the interests of the citizen or the state in court, participant of executive proceeding.

Вступ. Представницька діяльність прокурора є важливою підставою, згідно з якою прокурор набуває статусу учасника виконавчого провадження. Однак, незважаючи на те, що інститут прокурорського представництва в юридичній науці та практиці не є новим, питання представництва прокурором інтересів дітей у виконавчому провадженні є ще недостатньо вивченим та систематизованим, внаслідок чого виникають проблеми, які потребують подальшого доопрацювання на законодавчому рівні. Лише на підставі комплексного аналізу всіх аспектів прокурорського представництва можливо визначити характерні його особливості й у виконавчому провадженні.

Розвитку інституту представництва інтересів громадян присвячені праці М.М. Руденка, М.В. Руденка, М.І. Мичка, О.Р. Михайленка, І.А. Павлуніка, М.М. Говорухи, Л.М. Давиденка, В.В. Долежана, І.С. Марочкіна, В. Й. Сапункова, М.В. Косюти,

Є.А. Суботіна, Т.О. Дунаса та інших вчених. Одна, інститут представництва інтересів дітей у виконавчому провадженні залишається малодослідженим.

Постановка завдання полягає у необхідності дослідження функції представництва прокурором інтересів дітей у виконавчому провадженні, з'ясуванні пов'язаних із цим проблемних питань та шляхів їх вирішення.

Результати дослідження. Початком пострадянського періоду розвитку інституту представництва в Україні є прийняття Верховною Радою України 5 листопада 1991 р. Закону України «Про прокуратуру України» [1]. Вказаний Закон поклав на органи прокуратури, поряд з іншими функціями, функцію представництва інтересів громадянина або держави в суді у випадках, встановлених законом (ст. 36-1 Закону), яку законодавчо закріпила Конституція України від 28 червня 1996 р. (п. 2 ст. 121) [2]. У подальшому функція представництва знайшла своє втілення в новому Законі України «Про прокуратуру» (ст. 23) від 14 жовтня 2014 р. [3].

У цивільно-процесуальному законодавстві (зміни до ЦПК України від 18.03.2004) стало новелою закріплення інституту представництва прокурора, згідно з якими прокурор здійснює в суді представництво інтересів громадянина або держави в порядку, встановленому цим Кодексом та іншими законами, і може здійснюватися представництво на будь-якій стадії цивільного процесу [4].

Вивчаючи питання представництва прокуратурою інтересів дітей, необхідно визначити поняття «представництво» в діяльності органів прокуратури.

Наприклад, М.М. Руденко і В. Глаговський прокурорське представництво визначають як процесуальну діяльність прокурора, спрямовану на захист суб'єктивних прав і тих, що охороняються законом, інтересів шляхом порушення в передбачених законом випадках судової діяльності, підтримання в суді позовної вимоги (заяви) з метою встановлення істини у справі, участі в касаційному і наглядовому перегляді справ і в процесі виконання судових рішень [5, с. 63].

На погляд В.Й. Сапункова, взагалі, представництво прокурором є офіційним представництвом, заснованим безпосередньо на Конституції України [6, с. 67].

М.І. Мичко конкретизує представницьку діяльність прокурора і визначає її як правовідносини, в яких прокурор, реалізуючи визначені Конституцією України й законами України повноваження, здійснює в суді процесуальні дії з метою захисту інтересів громадянина [7, с. 10].

Вищенаведені погляди вчених є різносторонніми та дискурсивними, тому нами не ставиться мета піддати їх критиці, а тільки дати аналіз. Зазначимо лише те, що представництво прокурором інтересів громадянина має свої особливості, серед яких є те, що воно здійснюється на підставі Конституції України та Закону України «Про прокуратуру». Інші види представництва (процесуального) здійснюються на підставі доручення.

Законом України «Про прокуратуру» (ст. 23) від 14 жовтня 2014 р. чітко визначені підстави представництва інтересів громадянина в суді. Це його неспроможність самотійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження через недоздатність повноліття, недієздатність або обмежену дієздатність.

Положення вказаних норм стосуються інтересів дітей, які в силу свого віку та неповної дієздатності не в змозі самотійно здійснювати та захищати свої права й охоронювані законом інтереси.

Приводом для представництва прокурора в суді є звернення до прокуратури фізичних осіб віком до 18 років (або їх законних представників), тобто прийняття особою рішення про необхідність її захисту з боку органів прокуратури.

Слушною є думка Р.О. Стефанчука про те, що прокурор представляє інтереси, якщо заінтересована особа: не може або для неї вкрай важко захистити свої права (наприклад, заяви в інтересах неповнолітніх, недієздатних, старих, важкохворих громадян); не вживає заходів захисту свого права, але інтереси інших громадян, державні, суспільні

інтереси вимагають такого захисту (наприклад, регресні позови в інтересах державних підприємств). Представництво інтересів громадянина здійснюється також на підставі заподіяння громадянину шкоди внаслідок вчинення кримінального правопорушення чи іншого суспільно небезпечного діяння [8, с. 18].

При збереженні функції представництва інтересів громадянина або держави в суді, закріпленої у ст. 23 Закону України «Про прокуратуру», доцільно одночасно ставити питання про новий напрям представницької діяльності – представництво інтересів громадянина або держави у виконавчому провадженні. Ці напрями представницької діяльності взаємопов'язані і становлять єдину систему захисту інтересів громадянина та держави, в тому числі на стадії виконання судових рішень.

Варто зазначити, що при дослідженні представництва прокурором інтересів дітей у виконавчому провадженні необхідно, перш за все, з'ясувати правову природу «представництва у виконавчому провадженні» саме в аспекті прокурорської діяльності, а також виділити його певні особливості.

Серед науковців є різні погляди стосовно представницької діяльності прокурора у виконавчому провадженні.

Наприклад, С.О. Малахов зосередив свою увагу на тому, що представництво прокурором інтересів стягувача у виконавчому провадженні становить якісно новий напрям прокурорської діяльності з огляду на нерозривний зв'язок представництва певних інтересів у суді й виконавчому провадженні [9, с. 265–269].

М.В. Руденко зауважує, що процес захисту ініційованого прокуратурою права після ухвалення судового рішення і набрання ним законної сили триває у формі виконавчого провадження [10, с. 16].

Рішення суду, яким задоволено позов прокурора, реалізується у завершальній стадії судового провадження – виконавчому провадженні.

Отже, діяльність прокурора у виконавчому провадженні є фактично продовженням представницької функції, яка виконувалася прокурором у суді загальної юрисдикції.

Із цих підстав ст. 19 Закону України «Про виконавче провадження» [11] чітко визначає, що державний виконавець відкриває виконавче провадження за заявою прокурора лише за умови представництва ним інтересів громадянина або держави в суді. Інші підстави відкриття виконавчого провадження за участю прокурора у виконавчому процесі відсутні.

Звертаючись до державного виконавця із заявою про відкриття виконавчого провадження, прокурор таким чином ініціює відкриття виконавчого провадження. Отримавши таку заяву з одночасним долученням до неї оригіналу виконавчого документа, державний виконавець приймає рішення у вигляді винесення постанови про відкриття виконавчого провадження або про відмову в його відкритті (у разі відсутності для цього підстав).

Із часу відкриття виконавчого провадження прокурор набуває статусу учасника виконавчого провадження (ст. 7 Закону України «Про виконавче провадження») та користується правами сторони, передбаченими ст. 12 вказаного Закону, а саме: має право ознайомлюватися з матеріалами виконавчого провадження, робити з них виписки, знімати копії, заявляти відводи, оскаржувати рішення, дії або бездіяльність державного виконавця з питань виконавчого провадження, подавати додаткові матеріали, заявляти клопотання, брати участь у провадженні виконавчих дій, давати усні та письмові пояснення, висловлювати свої доводи та міркування з усіх питань, що виникають у ході виконавчого провадження, в тому числі під час проведення експертизи, заперечувати проти клопотань, доводів та міркувань інших учасників виконавчого провадження та користуватися іншими правами, наданими законом.

Зауважимо, що прокурор – особливий суб'єкт виконавчого провадження, який може звернутись із заявою про відкриття виконавчого провадження лише у справах, в яких він брав участь, шляхом подання позовної заяви, апеляційної або касаційної скар-

ги, заяви (скарги) про перегляд судового рішення у зв'язку з винятковими або нововиявленими обставинами [8, с. 33].

Слід зазначити, що при виконанні судових рішень, ухвалених за позовами (заявами) прокурора, він набуває статусу учасника виконавчого провадження за наявністю таких підстав: 1) здійснення представництва інтересів громадянина або держави в суді у порядку ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» (або ст. 36–1 даного закону в редакції від 05 листопада 1991 р.); 2) відкриття виконавчого провадження за заявою прокурора, як це передбачено п. 2 ч. 1 ст. 19 Закону України «Про прокуратуру».

Прокурор, здійснюючи представництво інтересів дітей у виконавчому провадженні, належить до суб'єктів, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.

Особливість захисту прокурором прав та інтересів дітей при виконанні судових рішень полягає в застосуванні всіх заходів з метою забезпечення виконання цього рішення, а саме: оперативної (іншими словами, швидкої) письмової заяви про відкриття виконавчого провадження на підставі отриманого в суді виконавчого документа, здійснення дійового контролю за ходом його примусового виконання державним виконавцем.

Враховуючи нормативне обґрунтування діяльності прокурора (ст. 23 Закону України «Про прокуратуру») пропонуємо власне бачення ознак представництва дітей у виконавчому провадженні:

– представництво дітей у виконавчому провадженні є самостійною формою державної діяльності, здійснюваної особливим державним органом;

– прокурор не перебуває в матеріально-правовому зв'язку з особою, яка не досягла повноліття ;

– представництво прокурором інтересів дітей у виконавчому провадженні можливо лише з підстави – здійснення функції представництва в суді (тобто, подача позову, вступ у справу тощо);

– прокурор, який представляє інтереси дитини, наділяється всіма правами та обов'язками сторони у виконавчому провадженні;

– прокурор здійснює представництво інтересів від імені органу – прокуратури, тому отримання доручення на ведення справи йому не потрібно.

Даний вид представництва відрізняється від іншого: складом представників і колом суб'єктів, інтереси яких прокурори представляють, обсягом їхніх повноважень та формами реалізації.

Висновки. Таким чином, необхідно зробити висновок, що діяльність прокурора у сфері представницької діяльності у виконавчому провадженні, спрямованої на захист прав дітей, має певні особливості: по-перше, прокурорське представництво ґрунтується безпосередньо на нормі Конституції України, тоді як інші види представництва здійснюються на підставі доручень або інших законодавчих актів; по-друге, відмінністю прокурорського представництва є те, що його здійснює орган, який завжди виступає гарантом дотримання прав та свобод дітей в Україні.

Враховуючи те, що прокурор є самостійним учасником виконавчого провадження, його права й обов'язки мають бути конкретизовані в окремій статті (ст. 12–1) Закону України «Про виконавче провадження».

Список використаних джерел:

1. Про прокуратуру : Закон України від 05 листопада 1991 р. № 1789-XII // Вісник Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – С. 793.

2. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.

3. Про прокуратуру : Закон України в ред. від 14 жовтня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. // Вісник Верховної Ради України. – 2004. – № 40–42. – ст. 492.
5. Руденко М. Представництво прокуратурою інтересів громадянина і держави в суді (теоретичний і практичний аспекти) / М. Руденко, В. Глаговський // Право України. – 1997. – № 11. – С. 63.
6. Сапунков В. Представництво прокурора як процесуальний інститут / В. Сапунков // Вісник прокуратури. – 2002. – № 6. – С. 67.
7. Мичко М.І. Проблеми функцій і організаційного устрою прокуратури України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.10 «Судоустрій, прокуратура та адвокатура» / М.І. Мичко ; Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. – Харків, 2001. – С. 10.
8. Блажівський Є.М. Представництво прокурором інтересів громадянина або держави в суді : підручник / Є.М. Блажівський, Р.О. Стефанчук. – Київ, 2014. – С. 18, 33.
9. Малахов С.О. Реалізація прокуратурою представницької функції у виконавчому провадженні: постановка питання / С.О. Малахов // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Право. – 2009. – Вип. 6. – С. 265–269.
10. Руденко М.В. Участь прокурора у виконавчому провадженні: теоретико-прикладні проблеми, новації, шляхи оптимізації : монографія / М.В. Руденко, С.О. Малахов. – Київ, 2013. – С. 16.
11. Про виконавче провадження : Закон України від 21 квітня 1999 р. № 606-XIV. – К. : Правова єдність, 2013. – С. 56.

